

**КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор
з науково-методичної
та навчальної роботи

О.Б. Жильцов

«25» 04 2019р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ОДФ.04 ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ
В ГАЛУЗІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

**Змістовий модуль
«Моніторинг якості освіти»**

для студентів

спеціальності 012 Дошкільна освіта

освітнього рівня другого (магістерського)

освітньої програми 012.00.01 Дошкільна освіта

спеціалізації

- 1) управління електронним навчанням
- 2) педагогіка вищої школи

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02136554 Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Програма	2028/19
(підпис)	(прізвище, ініціал)
« 25 »	20 19 р.

Київ-2019

Розробник:

Коваленко О.В., к. п. н., доцент, кафедра дошкільної освіти, доцент

Викладачі:

Коваленко О.В., к. п. н., доцент, кафедра дошкільної освіти, доцент....

(вказати всіх викладачів, які працюють за даною програмою: ПІБ, науковий ступінь, вчене звання, посада, кафедра)

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри дошкільної освіти

Протокол від 09.01.2019 р. № 08

Завідувач кафедри Г.В. Беленька

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/ наукової) програми (керівником проектної групи)

012, 00.01 Дошкільна освіта

(назва освітньої програми)

10.01.2019 р.

Гарант освітньої (професійної/ наукової) програми

(керівник проектної групи) (Г.В.Беленька/

Робочу програму перевірено

15.01.2019 р

Заступник директора М.А. Машовець

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____, «__» ____20__ р.
протокол № __

(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____, «__» ____20__ р.
протокол № __

(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____, «__» ____20__ р.
протокол № __

(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____, «__» ____20__ р.
протокол № __

(підпис) (ПІБ)

[Введіть текст]

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання			
	денна		заочна	
<i>«Освітній менеджмент в галузі дошкільної освіти»</i>				
Вид дисципліни	обов'язкова			
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська			
Загальний обсяг кредитів/ годин	10 / 300			
Курс	5		5	
Семестр	1	2	1	2
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	3	1	3
Обсяг кредитів	2	8	2	8
Обсяг годин, в тому числі:	60	240	60	240
Аудиторні	24	80	8	32
Модульний контроль	4	16	-	-
Семестровий контроль	10	20	-	-
Самостійна робота	22	124	52	208
Форма семестрового контролю	залік	екзамен	залік	екзамен
<i>Змістовий модуль «Моніторинг якості освіти»</i>				
Курс	5		5	
Семестр	-	2	-	2
Обсяг кредитів	-	2	-	2
Обсяг годин, в тому числі:	-	60	-	60
Аудиторні	-	24	-	8
Модульний контроль	-	4	-	-
Семестровий контроль	-	5	-	-
Самостійна робота	-	27	-	52
Форма семестрового контролю	-	залік	-	залік

[Введіть текст]

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Оволодіння основами освітнього менеджменту в галузі дошкільної освіти, сучасними підходами до управлінської, методичної та організаційної діяльності в дошкільній освіті на різних рівнях - у закладі дошкільної освіти, в районі, місті, державі.

3. Результати навчання за дисципліною

	Програмові результати навчання
ПРН-1	Діяти соціально відповідально, реалізовувати освітні реформи
ПРН-2	Знати нормативно-правові документи, що регламентують діяльність ЗДО; напрями діяльності (адміністративна, методична, контролююча, проектна, освітня, виховна, фінансово-господарська тощо) директора (завідувача) ЗДО, його функціональні обов'язки; права і обов'язки суб'єктів освітнього процесу ЗДО; обсяг і функції роботи вихователя та інших працівників ЗДО; принципи адміністрування та управління; умови і передумови функціонування ЗДО.
ПРН-4	Здійснювати моніторингову діяльність у галузі дошкільної освіти
ПРН-8	Здійснювати адміністративно-управлінську діяльність директора (завідувача) ЗДО.
ПРН-11	Проводити інспектування, атестацію, експертизу ЗДО, складати робочу програму та акт атестаційної експертизи, готувати мотивований висновок щодо атестації ЗДО.

[Введіть текст]

В результаті вивчення змістового модуля
«Моніторинг якості освіти»
студенти набувають таких основних компетентностей:

№ з/п	Види компетентностей	Програмові компетентності
1.	Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі дошкільної освіти та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики
2.	Загальні компетентності	ЗК-1. Здатність діяти соціально відповідально. ЗК-2. Здатність генерувати нові ідеї. ЗК-4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК-5. Здатність до осмислення, переосмислення дій для ґрунтовного самоаналізу власної діяльності; самокритики і сприймання конструктивної критики. ЗК-7. Здатність до планування, складання прогнозів і передбачення наслідків своїх дій; до управління якістю роботи, що виконується.
3.	Фахові компетентності	ФК-1. Здатність здійснювати прогностичні, планувально-організаційні функції в управлінні закладом дошкільної освіти (ЗДО). ФК-5. Здатність здійснювати моніторингову діяльність в управлінні ЗДО. ФК-6. Здатність до співпраці з різними категоріями фахівців, ефективної взаємодії з працівниками ЗДО, органами управління і самоврядування.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

[Введіть текст]

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль «Моніторинг якості освіти»							
Тема 1. Теоретичні основи і основні поняття змістового модуля. Сучасні підходи до розуміння сутності поняття якості освіти	4	2					2
Тема 2. Якість дошкільної освіти як об'єкт моніторингового дослідження	3						3
Тема 3. Внутрішня система забезпечення якості освіти у ЗДО	8	2	2				4
Тема 4. Методи здійснення моніторингу та забезпечення якості освіти у ЗДО	10	2	2	2			4
Тема 5. Організація і проведення освітнього моніторингу якості освіти	7	1	2				4
Тема 6. Використання методів кваліметричного підходу для обробки	8	2		2			4

[Введіть текст]

результатів моніторингових досліджень якості дошкільної освіти							
Тема 7. Підведення підсумків моніторингу забезпечення якості освіти у ЗДО	8		2	2			4
Тема 8. Державний контроль за діяльністю закладів дошкільної освіти	3	1					2
Модульний контроль	4						
Семестровий контроль	5						
Разом	60	10	8	6	-	-	27

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів,	> 0	Розподіл годин між видами робіт
--------------------------	-----	---------------------------------

[Введіть текст]

тем		Аудиторна					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль «Моніторинг якості освіти»							
Тема 1. Теоретичні основи і основні поняття змістового модуля. Сучасні підходи до розуміння сутності поняття якості освіти.	6						6
Тема 2. Якість дошкільної освіти як об'єкт моніторингового дослідження	5						5
Тема 3. Внутрішня система забезпечення якості освіти у ЗДО	10	2					8
Тема 4. Методи здійснення моніторингу та забезпечення якості освіти у ЗДО	10		2				8
Тема 5. Організація і проведення освітнього моніторингу якості освіти	7						7
Тема 6. Використання методів кваліметричного підходу для обробки результатів моніторингових досліджень якості	10	2					8

[Введіть текст]

дошкільної освіти							
Тема 7. Підведення підсумків моніторингу забезпечення якості освіти у ЗДО	9			2			7
Тема 8. Державний контроль за діяльністю закладів дошкільної освіти	3						3
Разом	60	4	2	2	-	-	52

[Введіть текст]

5. Програма змістового модуля «Моніторинг якості освіти»

Лекція 1. Теоретичні основи і основні поняття змістового модуля. Сучасні підходи до розуміння сутності поняття якості освіти (2 год.).

Поняття «моніторинг», «освітній моніторинг», «якість освіти», «моніторинг якості освіти», «педагогічний моніторинг», «моніторинг рівня професіоналізму кадрів». Історія розвитку моніторингу. Завдання моніторингу. Вимоги до здійснення моніторингу та його функції.

Проблема якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін (Л.Гриневич, В.Кремень, В.Луговий та ін.). Сучасні дослідження питань освітнього моніторингу якості освіти (О.Андрюшина, Д.Бодненко, О.Жильцов, М.Дробноход, О.Лещинський, О.Локшина, Н.Мазур, В.Огнев'юк, О.Пометун, О.Савченко та ін.). Нормативно-правові документи, якими регулюється робота закладів дошкільної освіти про моніторинг.

Сучасні підходи до розвитку поняття якості освіти (Г.Беленька, Н.Гавриш, О.Кононко, І.Карабаєва, К.Крутій, О.Локшина, Т.Піроженко та ін.).

Основні поняття теми: моніторинг, якість освіти, моніторинг якості освіти, нормативно-правові документи про моніторинг.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4.

Додаткова: 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12.

Лекція 2. Внутрішня система забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (2 год.).

Нормативно-правові документи про «внутрішній» контроль у сфері освіти загалом і дошкільної, зокрема. Сучасні дослідження про внутрішній контроль і оцінку (А. Алексюк, Ш.Амонашвілі, Ю.Бабанський, В. Воронов, С. Гончаренко, К. Інгенкамп, Ч. Купісевич, В. Оконь, І. Підласий, І. Харламов, В.Ягупов та ін.).

Контроль як одна з функцій управління. Поняття «внутрішня система

[Введіть текст]

забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти», його мета і завдання. А.Файоль і Ф.Тейлор про мету контролю. Класифікація видів внутрішнього контролю в ЗДО (В.Бондар, Л.Даниленко, Л.Калуська, Ю.Конаржевський, В.Крижко, К.Крутій, Є.Павлютенко, М.Портнов, Н.Ситенко, Т.Шамова та ін.).

Сучасні дослідження питань внутрішнього контролю в ЗДО (Н.Гавриш, І.Карабаєва, К.Крутій, Н.Омельяненко, Т.Піроженко, І.Романюк, Н.Савінова та ін.). Особливості планування і проведення видів внутрішнього контролю в ЗДО. Алгоритм підготовки і проведення внутрішнього контролю в ЗДО.

Основні поняття теми: внутрішня система забезпечення якості освіти у ЗДО, «внутрішній» і «зовнішній» контроль у сфері освіти, класифікація видів внутрішнього контролю в ЗДО, планування і проведення видів внутрішнього контролю в ЗДО.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 9,10, 11.

Семінарське заняття 1. Функції управління у забезпеченні якості дошкільної освіти (2 год.).

Лекція 3. Методи здійснення моніторингу та забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (2 год.).

Поняття методів здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти. Класифікація методів здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗДО (спостереження; вивчення і аналіз облаштування розвивального предметно-просторового середовища; вивчення і аналіз продуктів дитячої діяльності; вибіркові бесіди з дітьми, членами колективу, батьками або особами, які їх замінюють; вивчення і аналіз ділової документації, анкетування тощо).

Сучасні дослідження питань методів здійснення внутрішньої системи

[Введіть текст]

забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (В.Бондар, Т.Гурковська, Л.Даниленко, Ю.Конаржевський, Л.Калуська, К.Крутій, Н.Майор, Ю.манилюк, Н.Омельяненко, Н.Островецька, Л.Поздняк, І.Романюк, В.Симонов та ін.).

Основні поняття теми: метод здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗДО, класифікація методів, особливості використання методів здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗДО.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4.

Додаткова: 3, 4, 5, 7, 9,10, 12.

Семінарське заняття 2. Методи управління як інструменти забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (2 год.).

Практичне заняття 1. Відбір методів управління для забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (2 год.).

Лекція 4. Організація і проведення освітнього моніторингу якості освіти у закладі дошкільної освіти (1 год.).

Освітній моніторинг як метод здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗДО. Сучасні дослідження питань освітнього моніторингу (О.Андрюшина, Д.Бодненко, Г.Єльнікова, О.Жильцов, М.Дробноход, І.Карабаєва, О.Лещинський, О.Локшина, Н.Мазур, В.Огнев»юк, О.Пометун, О.Савченко та ін.).

Алгоритм підготовки і проведення освітнього моніторингу у ЗДО.

Основні поняття теми:

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4.

Додаткова: 3, 4, 5, 7, 9,10, 12.

[Введіть текст]

Семінарське заняття 3. Освітній моніторинг як один з методів забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (2 год.).

Лекція 5. Використання методів кваліметричного підходу для обробки результатів моніторингових досліджень якості дошкільної освіти (2 год.).

Нормативно-правові документи про визначення рівня розвитку дитини старшого дошкільного віку за допомогою кваліметричної моделі. Поняття «кваліметрія» та її класифікація. Сучасні дослідження питань кваліметричного підходу (Г.Єльнікова, В.Звонніков, І.Карабаєва, О.Касьянова, Н.Савінова, А.Субетто та ін.). Мета, завдання, фактори і критерії оцінювання рівня розвитку дитини старшого дошкільного віку за допомогою кваліметричної моделі.

Основні поняття теми: кваліметрія; метод кваліметричного підходу для обробки результатів моніторингових досліджень якості дошкільної освіти; мета, завдання, фактори і критерії оцінювання рівня розвитку дитини.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 9,10, 12.

Практичне заняття 2. Кваліметрична модель оцінювання рівня розвитку дитини старшого дошкільного віку (2 год.).

Семінарське заняття 4. Підведення підсумків моніторингу забезпечення якості освіти у ЗДО (2 год.).

Практичне заняття 3. Підсумковий документ за результатами здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗДО (2 год.).

Лекція 6. Державний контроль за діяльністю закладів дошкільної освіти (1 год.).

Нормативно-правові документи про державний контроль за діяльністю закладів дошкільної освіти. Державна служба якості освіти України та особливості її діяльності. Рівні забезпечення якості освіти в Україні: внутрішній – у закладах освіти; зовнішній – органами управління освіти та установами, що

[Введіть текст]

здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти; забезпечення якості в діяльності органів управління освіти та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти.

Інституційний аудит, громадська акредитація та моніторинг якості освітньої діяльності та якості освіти як види системи зовнішнього забезпечення якості освіти.

Основні поняття теми: державний контроль за діяльністю ЗДО, Державна служба якості освіти України; рівні забезпечення якості освіти в Україні; види системи зовнішнього забезпечення якості освіти.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12.

[Введіть текст]

Плани семінарських занять

Семінарське заняття 1. Функції управління у забезпеченні якості дошкільної освіти (2 год.).

Завдання для студентів:

1. Опрацювати нормативно-правові документи про внутрішню систему забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

2. З посібників та фахових періодичних видань підібрати статті про внутрішню систему забезпечення якості освіти у ЗДО.

3. На основі опрацювання нормативно-правових документів та статей у фахових періодичних виданнях скласти (дібрати) план підготовки і проведення тематичного вивчення освітнього процесу у ЗДО (тема – за вибором магістранта).

4. Продовжити збирання портфоліо майбутнього менеджера в галузі дошкільної освіти.

План заняття.

Питання для обговорення.

1. Теоретична частина.

1. Представлення опрацьованих нормативно-правових документів про внутрішню систему забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

2. Представлення опрацьованих статей про внутрішню систему забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

2. Практична частина.

Представлення складеного (дібраного) плану підготовки і проведення тематичного вивчення освітнього процесу у ЗДО (тема – за вибором магістранта).

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12.

Семінарське заняття 2. Методи управління як інструменти забезпечення

[Введіть текст]

якості освіти у закладі дошкільної освіти (2 год.).

Завдання для студентів:

1. Опрацювати нормативно-правові документи про внутрішню систему забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

2. З посібників та фахових періодичних видань дібрати статті про методи здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

3. На основі опрацювання нормативних документів та статей у фахових періодичних виданнях скласти (дібрати) розгорнутий план використання одного з методів у процесі забезпечення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

4. Продовжити збирання портфоліо майбутнього менеджера в галузі дошкільної освіти.

План заняття.

Питання для обговорення.

1. Теоретична частина.

1. Представлення опрацьованих нормативно-правових документів про внутрішню систему забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

2. Представлення опрацьованих статей про методи здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

2. Практична частина.

Представлення складеного (дібраного) розгорнутого плану використання одного з методів у процесі забезпечення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (метод – на вибір магістранта).

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12.

Семінарське заняття 3. Освітній моніторинг як один з методів забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (2 год.).

Завдання для студентів:

[Введіть текст]

1. Опрацювати нормативно-правові документи про здійснення моніторингу у закладі дошкільної освіти.

2. З посібників та фахових періодичних видань дібрати статті про різні види моніторингу в освіті загалом і дошкільній, зокрема.

3. З мережі Інтернет дібрати відео про здійснення моніторингу у закладі дошкільної освіти.

4. Продовжити збирання портфоліо майбутнього менеджера в галузі дошкільної освіти.

План заняття.

Питання для обговорення.

1. Теоретична частина.

1. Представлення опрацьованих нормативно-правових документів про здійснення моніторингу у закладі дошкільної освіти.

2. Представлення опрацьованих статей про різні види моніторингу в освіті загалом і дошкільній, зокрема.

2. Практична частина.

Представлення відео про здійснення моніторингу у закладі дошкільної освіти, дібраного у мережі Інтернет, та аналіз його з позиції відповідності нормативно-правовим документам.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12.

Семінарське заняття 4. Підведення підсумків моніторингу забезпечення якості освіти у ЗДО (2 год.).

Завдання для студентів:

1. Опрацювати нормативно-правові документи про підведення підсумків моніторингу забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

2. З посібників та фахових періодичних видань підібрати статті про підведення підсумків здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

[Введіть текст]

3. На основі опрацювання нормативно-правових документів та статей у фахових періодичних виданнях скласти (дібрати) план підготовки і проведення педради, одним з питань якої буде підведення підсумків тематичного вивчення освітнього процесу у ЗДО (тема – за вибором магістранта).

4. Продовжити збирання портфоліо майбутнього менеджера в галузі дошкільної освіти.

План заняття.

Питання для обговорення.

1. Теоретична частина.

1. Представлення опрацьованих нормативно-правових документів про підведення підсумків здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

2. Представлення опрацьованих статей про підведення підсумків здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

2. Практична частина.

Представлення складеного (дібраного) плану підготовки і проведення педради, одним з питань якої буде підведення підсумків тематичного вивчення освітнього процесу у ЗДО (тема – за вибором магістранта).

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12.

[Введіть текст]

Плани практичних занять

Практичне заняття 1. Відбір методів для успішного функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (2 год.).

Завдання для студентів:

1. Опрацювати нормативно-правові документи про внутрішню систему забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

2. З посібників та фахових періодичних видань опрацювати статті про види контролю внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

3. На основі опрацювання нормативних документів та статей у фахових періодичних виданнях скласти (дібрати) пакет карт аналізу різних напрямів освітнього процесу для здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

4. Продовжити збирання портфоліо майбутнього менеджера в галузі дошкільної освіти.

План заняття.

Питання для обговорення.

1. Теоретична частина.

Робота у підгрупах з обговорення і вирішення управлінських ситуацій про види контролю для реалізації внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

Вимоги щодо представлення рішень управлінських ситуацій:

- підкріплення цитуванням нормативно-правових документів про контроль для реалізації внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти;

- підкріплення цитуванням опрацьованих статей про види контролю для реалізації внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

2. Практична частина.

[Введіть текст]

Презентація магістрантами карт аналізу різних напрямів освітнього процесу для здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12.

Практичне заняття 2. Кваліметрична модель оцінювання рівня розвитку дитини старшого дошкільного віку (2 год.).

Завдання для студентів:

1. Опрацювати нормативно-правові документи про використання методів кваліметричного підходу для обробки результатів моніторингових досліджень якості освіти загалом і дошкільної, зокрема.

2. З посібників та фахових періодичних видань дібрати статті про кваліметричну модель оцінювання рівня розвитку дитини дошкільного віку.

3. Скласти змістове наповнення критеріїв 2 факторів Програми кваліметричної моделі (назви факторів – на вибір магістрантів) для здійснення оцінювання рівня розвитку дитини старшого дошкільного віку.

4. Продовжити збирання портфоліо майбутнього менеджера в галузі дошкільної освіти.

План заняття.

Питання для обговорення.

1. Теоретична частина.

1. Представлення опрацьованих нормативно-правових документів про використання методів кваліметричного підходу для обробки результатів моніторингових досліджень якості освіти загалом і дошкільної, зокрема.

2. Представлення опрацьованих статей про кваліметричну модель оцінювання рівня розвитку дитини дошкільного віку.

2. Практична частина.

Представлення складеного змістового наповнення критеріїв 2 факторів Програми кваліметричної моделі (назви факторів – на вибір магістрантів) для здійснення оцінювання рівня розвитку дитини старшого дошкільного віку.

[Введіть текст]

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12.

Практичне заняття 3. Підсумковий документ за результатами здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗДО (2 год.).

Завдання для студентів:

1. Опрацювати нормативно-правові документи про підведення підсумків здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

2. З посібників та фахових періодичних видань дібрати статті про підведення підсумків здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти. Особливу увагу звернути на форму і зміст підсумкового документа вихователя-методиста і директора ЗДО.

3. Скласти (дібрати) форму підсумкового документа за результатами тематичного вивчення освітнього процесу у ЗДО (тема – за вибором магістранта).

4. Продовжити збирання портфоліо майбутнього менеджера в галузі дошкільної освіти.

План заняття

1. Представлення нормативно-правових документів про підведення підсумків здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти.

2. Практичне заняття щодо аналізу форми і змісту дібраних (складених) підсумкових документів вихователя-методиста і директора ЗДО за результатами тематичного вивчення освітнього процесу у ЗДО (тема – за вибором магістранта).

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4.

Додаткова: 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12.

[Введіть текст]

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студентів	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль № 1		Модуль №2		Модуль...	
		Кількісні одиниць	Максимальна кількість балів	Кількісні одиниць	Максимальна кількість балів	Кількісні одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	-	-	5	5		
Відвідування семінарських занять	1	-	-	4	4		
Відвідування практичних занять	1	-	-	3	3		
Робота на семінарському занятті	10	-	-	1	10		
Робота на практичному занятті	10	-	-	1	10		
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-		
Виконання завдань для самостійної роботи	5	-	-	8	40		
Виконання модульної роботи	25	-	-	2	50		
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-		
Разом		-	-	2	122		
Максимальна кількість балів: 122							

Змістовий модуль 2 з ПМК:	$122 : 100 = 1,22$
Студент набрав	87 балів
Розрахунок	$87 : 1,22 = 71,3$
Оцінка за шкалою ECTS	«задовільно»

[Введіть текст]

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Тема 1. Теоретичні основи і основні поняття змістового модуля. Сучасні підходи до розуміння сутності поняття якості освіти (2 год.).

Опрацювати статті у запропонованій літературі та фахових періодичних виданнях, за допомогою словників та енциклопедій виокремити поняття якості освіти загалом і дошкільної, зокрема.

Тема 2. Якість дошкільної освіти як об'єкт моніторингового дослідження (3 год.).

На основі опрацювання статей у запропонованій літературі та фахових періодичних виданнях, на своїх робочих місцях провести наукове дослідження щодо обізнаності членів колективу ЗДО з поняттям якості дошкільної освіти та шляхів її досягнення і вимірювання.

Тема 3. Внутрішня система забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (4 год.).

На основі опрацювання нормативно-правових документів, статей у запропонованій літературі та фахових періодичних виданнях скласти (дібрати) план підготовки і проведення тематичного вивчення освітнього процесу у ЗДО (тема – за вибором магістранта) (підготовка до семінарського заняття 1).

Тема 4. Методи здійснення моніторингу та забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (4 год.).

На основі опрацювання нормативних документів, статей у запропонованій літературі та фахових періодичних виданнях скласти (дібрати) розгорнутий план використання одного з методів у процесі забезпечення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (підготовка до семінарського заняття 2), а також скласти (дібрати) пакет карт аналізу різних напрямів освітнього процесу для здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (підготовка до практичного заняття 1).

Тема 5. Організація і проведення освітнього моніторингу якості освіти у закладі дошкільної освіти (4 год.).

[Введіть текст]

На основі опрацювання нормативно-правових документів, статей у запропонованій літературі та фахових періодичних виданнях, дібрати з мережі Інтернет відео про здійснення моніторингу у закладі дошкільної освіти та проаналізувати його з позиції відповідності нормативно-правовим документам (підготовка до семінарського заняття 3).

Тема 6. Використання методів кваліметричного підходу для обробки результатів моніторингових досліджень якості дошкільної освіти (3 год.).

На основі опрацювання нормативно-правових документів, статей у запропонованій літературі та фахових періодичних виданнях скласти змістове наповнення критеріїв двох факторів Програми кваліметричної моделі (назви факторів – на вибір магістрантів) для здійснення оцінювання рівня розвитку дитини старшого дошкільного віку (підготовка до практичного заняття 2).

Тема 7. Підведення підсумків моніторингу забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (4 год.).

На основі опрацювання нормативно-правових документів, статей у запропонованій літературі та фахових періодичних виданнях скласти (дібрати) план підготовки і проведення педради, одним з питань якої буде підведення підсумків тематичного вивчення освітнього процесу у ЗДО (тема – за вибором магістранта) (підготовка до семінарського заняття 4), а також скласти (дібрати) форму підсумкового документа за результатами тематичного вивчення освітнього процесу у ЗДО (тема – за вибором магістранта) (підготовка до практичного заняття 3).

Тема 8. Державний контроль за діяльністю закладі дошкільної освіти (2 год.).

На основі опрацювання нормативно-правових документів, статей у запропонованій літературі та фахових періодичних виданнях скласти анотований каталог нормативно-правових документів і статей у літературі та фахових періодичних виданнях з питання сучасних підходів до забезпечення якості освіти в Україні загалом і дошкільної, зокрема.

Разом: 27 год.

[Введіть текст]

Карта самостійної роботи студента
зі змістового модуля «Моніторинг якості освіти»

<i>Теми змістового модуля 1</i>	<i>Критерії оцінювання</i>	<i>Бали</i>
Тема 1. Теоретичні основи і основні поняття змістового модуля. Сучасні підходи до розуміння сутності поняття якості освіти (2 год.).	Опрацювання статей у запропонованій літературі.	1,5
	Опрацювання статей фахових періодичних виданнях.	1,5
	Виокремлення поняття якості освіти загалом і дошкільної, зокрема (за допомогою словників та енциклопедій).	2,0
Тема 2. Якість дошкільної освіти як об'єкт моніторингового дослідження (3 год.).	Опрацювання статей у запропонованій літературі.	1,5
	Опрацювання статей фахових періодичних виданнях. Проведення на своїх робочих місцях наукове дослідження щодо обізнаності членів колективу ЗДО з поняттям якості дошкільної освіти та шляхів її досягнення і вимірювання.	1,5 2
Тема 3. Внутрішня система забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (4 год.).	Опрацювання нормативно-правових документів.	1,5
	Опрацювання статей у запропонованій літературі та фахових періодичних виданнях. Складання (добір) плану підготовки і проведення тематичного вивчення освітнього процесу у ЗДО (тема – за вибором магістранта) (підготовка до семінарського заняття 1).	1,5 2
Тема 4. Методи здійснення моніторингу та забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (4 год.).	Опрацювання нормативно-правових документів.	1,0
	Опрацювання статей у запропонованій літературі та фахових періодичних виданнях.	1,0
	Складання (добір) розгорнутого плану використання методів у процесі забезпечення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (підготовка до семінарського заняття 2); складання (добір) пакету карт аналізу різних напрямів освітнього процесу для здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (підготовка до практичного заняття 1).	2 1,0
Тема 5. Організація і проведення освітнього моніторингу якості освіти у закладі дошкільної освіти (4 год.).	Опрацювання нормативно-правових документів.	1,5
	Опрацювання статей у запропонованій літературі та фахових періодичних виданнях. Підбірка з мережі Інтернет відео про здійснення моніторингу у закладі дошкільної освіти та аналіз його з позиції відповідності нормативно-правовим документам (підготовка до семінарського заняття 3).	1,5 2

[Введіть текст]

Тема 6. Використання методів кваліметричного підходу для обробки результатів моніторингових досліджень якості дошкільної освіти (3 год.).	Опрацювання нормативно-правових документів. Опрацювання статей у запропонованій літературі та фахових періодичних виданнях. Складання змістового наповнення критеріїв двох факторів Програми кваліметричної моделі (назви факторів – на вибір магістрантів) для здійснення оцінювання рівня розвитку дитини дошкільного віку (підготовка до практичного заняття 2).	1,5 1,5 2,0
Тема 7. Підведення підсумків моніторингу забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти (4 год.).	Опрацювання нормативно-правових документів. Опрацювання статей у запропонованій літературі та періодичних виданнях. Складання (підбір) плану підготовки і проведення педради, одним з питань якої буде підведення підсумків тематичного вивчення освітнього процесу у ЗДО (тема – за вибором магістранта) (підгот. семінарського заняття 4), складання (підбір) форми підсумкового документа за результатами тематичного вивчення освітнього процесу у ЗДО (тема – за вибором магістранта) (підготовка до практичного заняття 3).	1,0 1,0 1,0 2,0
Тема 8. Державний контроль за діяльністю закладів дошкільної освіти (2 год.).	Опрацювання нормативно-правових документів. Опрацювання статей у запропонованій літературі та фахових періодичних виданнях. Скласти (дібрати) анотований каталог нормативно-правових документів і статей у літературі та фахових періодичних виданнях з питання сучасних підходів до забезпечення якості освіти в Україні загалом і дошкільної, зокрема.	1,5 1,5 2
Разом за змістовий модуль : 27 годин самостійної роботи.		Разом: 40 балів

[Введіть текст]

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Формою проведення модульного контролю передбачено комбіновану форму його проведення, що включає 2 блоки:

1. Виконання тестових завдань у кількості 20 шт.
2. Вирішення управлінської ситуації.

Розроблено 50 варіантів тестових завдань. Правильна відповідь студентом за кожне завдання тесту оцінюється 1 балом. Максимальна кількість балів за правильні відповіді завдань тестів – 20 балів.

Вирішення управлінської ситуації передбачає перевірку рівня правової компетентності студентів, володіння ними основами методичного супроводу освітньої діяльності закладу дошкільної освіти. Оцінювання вирішення управлінської ситуації відбувається у діапазоні від 1 до 5 балів.

Орієнтовні тестові завдання:

1. Зазначте кількість тематичних перевірок, яку рекомендовано планувати і проводити в ЗДО впродовж навчального року:

-одну	-три	-дві-три
-дві	-чотири	-три-чотири

2. Зазначте назву поглибленого виду контролю в ЗДО за організацією одного з напрямів освітнього процесу, котрий заздалегідь не планується, а здійснюється з метою швидкого реагування на певну подію:

а) фронтальний (комплексний)	г) оперативний
б) тематичний	д) вибірковий
в) попереджувальний	е) .....

3. Перерахуйте методи контролю в ЗДО:

- а) .....
- б) .....
- в) .....
- г) .....
- д) .....
- е) .....

4. Зазначте назву планового поглибленого виду контролю в ЗДО, котрий здійснюється спільно директором (вихователем-

[Введіть текст]

методистом) ЗДО та медичною сестрою:

а) фронтальний (комплексний)	г) оперативний
б) тематичний	д) вибірковий
в) попереджувальний	е).....

5. Вкажіть основний спосіб оприлюднення результатів тематичного контролю в ЗДО:

- обговорення на п'ятихвилинці
- обговорення на методгодині
- обговорення на педраді
- обговорення на консультації
- обговорення на батьківських зборах
- обговорення на виробничій нараді

Орієнтовні управлінські ситуації:

1. Проаналізуйте управлінську ситуацію:

«На виконання річного плану роботи ЗДО, директор спільно з вихователем-методистом здійснювали одночасне вивчення і аналіз стану освітньої роботи з дітьми у двох середніх групах «Сонечко» та «Яблунька». Вони аналізували і порівнювали рівень засвоєння дітьми програми, методи і прийоми, котрі використовують вихователі в роботі тощо».

Поясніть правомірність дій директора та вихователя-методиста ЗДО.

Як називається цей вид контролю в дошкільному закладі. Розкрийте особливості підготовки та проведення цього виду контролю в ЗДО.

2. Проаналізуйте ситуацію:

«Збуджені та галасливі діти середньої групи повертаються з прогулянки. Попереду йде вихователь. Вони заходять у приміщення дитячого садка. На порозі зустрічає їх директор і під час бесіди з дітьми задає такі запитання:

- *Що нового було сьогодні на прогулянці?*
- *У які ігри ви грали з вихователем?*
- *Хто був ведучим?*
- *А що ще цікавого було на майданчику?»*

[Введіть текст]

Дії директора:

- а) привітатись і попросити вихователя після зміни зайти у кабінет директора;
  - б) негайно з'ясувати причини збудженості та галасливості дітей;
  - в) негайно з'ясувати, чому вихователь іде попереду дітей і взяти пояснювальну записку;
  - г) привітатись і зробити вигляд, що нічого не помітила;
  - д) ваш варіант.
- Обґрунтуйте свій вибір рішення.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Форма семестрового контролю – залік. Залік отримує студент за результатами опрацювання матеріалів змістового модуля впродовж семестра та виконання видів роботи, передбачених програмою, а саме: відвідування лекцій, семінарських і практичних занять, роботи на семінарських і практичних заняттях, виконання завдань для самостійної роботи та виконання двох модульних контрольних робіт.

6.5. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

[Введіть текст]

Змістовий модуль 1 з ПМК:	$122 : 100 = 1,22$
Студент набрав	87 балів
Розрахунок	$87 : 1,22 = 71,3$
Оцінка за шкалою ECTS	«задовільно»

**Розподіл балів, які отримують студенти
зі змістового модуля 2 «Моніторинг якості освіти»**

Разом: 60 год.: лекції -10 год., семін. заняття - 8 год., практ. заняття
– 6 год., самост. робота - 27 год., МКР - 4 год., сем. к/р - 5 год.

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Т.1.	Т.2.	Т.3.	Т.4.	Т.5.	Т.6.	Т.7.	Т.8.	100
6	5	17	8	7	17	7	6	
МКР №1- 25 балів				МКР №2- 25 балів				
Максимальна кількість балів за змістовий модуль 1–122 (коефіцієнт – 1,22) До розрахунку взято 1 семінарське заняття і 1 практичне заняття								

[Введіть текст]

8. Рекомендовані джерела

Основні (базові)

1. Бодненко Д.М., Жильцов О.Б., Лещинський О.Л., Мазур Н.П. Моніторинг навчальної діяльності : навч. посібн. / Д.М.Бодненко, О.Б.Жильцов, О.Л.Лещинський, Н.П.Мазур. – К.: Київськ. ун-т. ім. Б. Грінченка, 2014. – 276 с.

2. Гриневич Л., Андрушина О. Моніторинг якості освіти: Вітчизняний і зарубіжний досвід: анотований бібліограф. Показчик / Л.Гриневич, О.Андрушина. - К.: Київськ. ун-т. ім. Б. Грінченка, 2011. – 92 с.

3. Управление качеством образования / под ред. М.Пташника. - М.: Пед. общ. Рос.- 2006.-448 с.

<https://www.twirpx.com/file/976525/>

4. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 365 с.

https://library.udpu.edu.ua/library_files/6381_01.pdf

5. Черниш А.П. Менеджмент освіти: Навч. посіб. – К.: Вид. «Університет» КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2008. – 49с.

http://elibrary.kubg.edu.ua/7034/1/A_Chernysh_NP_OM_IS.pdf

Додаткові:

1. Гурак Р. Моніторинг якості освіти – одне з повноважень Державної служби якості освіти України / Р.Гурак // Практика управління дошкільним закладом.- 2018.- № 3.- С. 60-61.

2. Карабаєва І. Дослідження якості освіти в дошкільному закладі: експертна оцінка / І.Карабаєва // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2015.- № 12.- С.4-9.

3. Карабаєва І. Моніторинг якості дошкільної освіти: з'ясуємо ключові поняття / І.Карабаєва // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2015.- № 11.- С.4-13.

4. Карабаєва І., Савінова Н. Моніторинг якості дошкільної освіти:

[Введіть текст]

кваліметричний підхід до оцінки розвитку дитини : методичні рекомендації / І. Карабаєва , Н. Савінова .- К.: МЦФР.- 285 с.

5.Коваленко О. Моніторинг якості дошкільної освіти та підготовка майбутніх педагогів до його здійснення / О.Коваленко / Дошкільна освіта: теоретико-методичні аспекти [Навч.- метод. посібн.] / за заг. ред. Н.В.Кудикіної. / [Укл.: О.В.Коваленко, О.В.Мартинчук] - К.: Київськ. універ. імені Бориса Грінченка, 2011.- С.113-124.

6.Коваленко О. Якість дошкільної освіти та шляхи її визначення / О.Коваленко / Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 9. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: [Збірник наукових праць]. – Київ: Вид. НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – С. 80 – 86.

7.Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі : Монографія / К. Л. Крутій. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2010. – 172 с.

8.Кузь Г. Моніторинг як інструмент забезпечення якості освіти: індивідуальні освітні маршрути / Г.Кузь // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2016.- № 8.- С.12-18.

9.Лукіна Т. Моніторинг якості освіти : теорія і практика / Т. Лукіна. – К. : Вид. дім «Шк. світ» : Вид. Л. Галіцина, 2006. – 128 с.

10.Моніторинг якості освіти : світові досягнення та українські перспективи / За заг. ред. О. І. Локшиної – К. : К.І.С, 2004. – 128 с. – [Електронний ресурс].

11.Медико-педагогічний контроль за фізичним вихованням дітей // Практика управління дошкільним закладом.- 2014.- № 6.- С. 25-31.

12.Піроженко Т. «Золотий» період розвитку дитячої особистості, або як підвищити якість дошкільної освіти / Т.Піроженко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2016.- № 7.- С.4-9.

[Введіть текст]

Нормативно-правові документи:

1. Закон України «Про дошкільну освіту»

<http://osvita.ua/legislation/law/2234/>

2. «Планування роботи в ДНЗ» (лист МОН України від 2009 р.)

<http://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/4277/>

3. «Примірне положення про методичний кабінет закладу дошкільної освіти», затв. наказом МОН України (2018 р.)

<https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/60597/>

4. Інстр.-метод. рекомендації МОН України «Про особливості організації діяльності закладів дошкільної освіти в 2018/2019 навч. році» <https://base.kristti.com.ua/?p=6959>

5. «Організація роботи в дошкільних навчальних закладах у літній період» (лист МОН України 16.03.2012 р.).

<http://www.kharkivosvita.net.ua/document/2628>

6. «Щодо організації роботи з музичного виховання дітей у дошкільних навчальних закладах» (лист МОН України від 02.09.2016 р.). <https://imzo.gov.ua/2016/09/08/list-mon-vid-02-09-2016-1-9-454-shhodo-organizatsiyi-roboti-z-muzichnogo-vihovannva-ditey-u-doshkilnih-navchalnih-zakladah/>

<https://imzo.gov.ua/2016/09/08/list-mon-vid-02-09-2016-1-9-454-shhodo-organizatsiyi-roboti-z-muzichnogo-vihovannva-ditey-u-doshkilnih-navchalnih-zakladah/>

7. «Організація фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільних навчальних закладах» (лист МОН України від 02.09.2016 р.).

<https://imzo.gov.ua/2016/09/08/list-mon-vid-02-09-2016-1-9-456-shhodo-organizatsiyi-fizkulturno-ozdorovchoyi-roboti-u-doshkilnih-navchalnih-zakladah/>

8. «Щодо забезпечення наступності дошкільної і початкової освіти» (лист МОН України від 19.04.2018 р.)

<http://www.kharkivosvita.net.ua/document/6624>

9. «Щодо визначення рівня розвитку дитини старшого дошкільного віку за допомогою кваліметричної моделі» (лист

[Введіть текст]

МОН України від 06.11.2015 р. та метод. рекомендації)
<http://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/48455/>

9. Додаткові ресурси

1. Матеріали сайту Міністерства освіти і науки України
<https://mon.gov.ua/ua/tag/doshkilna-osvita>
2. Матеріали сайту Інституту модернізації змісту освіти МОН України <https://imzo.gov.ua/>
3. Матеріали сайту Асоціації працівників дошкільної освіти України <http://www.doshkillia.ua/>
4. Матеріали сайту Департаменту освіти і науки м.Києва <http://don.kievcity.gov.ua/>
5. Електронний репозиторій публікацій професорсько-викладацького колективу Київського університету імені Бориса Грінченка <http://elibrary.kubg.edu.ua/>
6. Матеріали сайту Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка <http://ippo.kubg.edu.ua/>
7. Матеріали сайту <https://shop.mcfp.ua/catalog/osvita/vmdz/>